

Interview with Vaclovas Uselis

Kl.: Aš jums atvešiu fotografija, paskui pamatysit kaip atrodot gerai.

Ats.: Ai, žadėjot aną kartą, žadėjote.

Kl.: Nepadarė jinai, nes čia darė ta amerikonė. Dabar va. Pirmiausiai pasakykit savo vardą, pavardę ir gimimo metus.

Ats.: Pasakyti?

Kl.: Taip.

Ats.: Taip, aš Vaclovas Ūselis, gimęs 1930 metais.

1:08

Kl.: Kur gimėt?

Ats.: Gimiau Ukmergės apskrityje, Želvos valsčiuje, Laivėnų dvare.

Kl.: O tai dabar tai ten ir tėviškė, ar ne, jūsų?

Ats.: Ne. Tėviškė mano Vidiškėj. Tėvelis tada kumečiu dirbo Laivėnų dvare. Taip, kumečiu dirbo Laivėnų dvare ir ten aš ir gimiau, ir krikštytas.

Kl.: O kaip į Vidiškius pakliuvot?

Ats.: Taigi mūsų tėvelio namai buvo. Neturėjo iš ko gyventi, tada kumečiavo.

Kl.: O Vidiškiuose irgi kumečiavo?

Ats.: Ne, savo namus turėjo. O kaip kumečiavo, tada savo namus, nu, išnuomodavo kitiems. Kiti gyveno mūsų namuose tada. O kaip baigė Jasiuliškyje paskutinį - jo paskutinis kumečiavimas buvo Jasiuliškio dvare - tada iš Jasiuliškio mes parvažiavom namo.

Kl.: Jau į Vidiškius.

Ats.: Į Vidiškius. Atsakė nuomininkus, viską ir...

Kl.: Va. Dabar, nu, papasakokit vat Vidiškėj, kokius jūs radot Vidiškius? Koks buvo miestelis?

Ats.: Nu...

Kl.: Kokie žmonės gyveno ten?

Ats.: Palaukit, palaukit. Nu, labai sunku čia dabar. Šitiek metų, šitiek metų. Nežinau net ir ką pasakyti.

Kl.: Ar daug gyveno žydų Vidiškiuose?

Ats.: Nu, dabar va aš pasakyti jums tikrai negaliu, bet jeigu aš eičiau vėl per Vidiškių miestelį, nu, ten miestelis gi, nu, ir kiekviena namą parodyčiau, kuris. Ir ten buvo daugiau jų negu mūsų. Tikrai. Daugiau buvo žydų negu mūsų. Bet jie draugiški buvo tikrai, tikrai. Ir ar "bargan" nuėjai, paprašei, niekad neatsakė, niekad, niekad. "Prašau, negali atiduoti, atsieit, ateisi, atidirbsi man, grindis išplausi, uogas nuskinsi, imk". Tikrai.

Kl.: O kai vokiečiai užėjo, sakykit, kaip jų gyvenimas pasikeitė, kas vyko tada?

Ats.: Vokiečiai atėjo, nu, tai gal... Žinot, aš pasakysiu šitaip, jei ne mūsų brudai, ne mūsų, ne lietuvis kišęs snukį kur nereikia, tai tikriausiai gal nieko būtų ir nebuvę. Niekas gal jų ir nebūtų lietę, bet va užkliuvo gi kažkam. Tokiam Linkevičiui, tokiam Kurapatkinui, tokiam... Kaip aš žinau. Nebežinau ką ir pasakyti.

Kl.: Kas ten dar buvo tie tokie jų žudikai? Linkevičius, Kurapatkinas...

Ats.: Balžekas. Balžekas, aną kartą ir nesakiau, Balžeko neminėjau. Palauk... Skoblai du. Skoblai du, ir namus parodyčiau. Čia palauk, dar, nu, sukasi galvoje, kas. Dar yra kažkas, yra, neprisimenu kas. Neprisimenu, kas. Nu, yra čia, yra.

5:47

Kl.: Sakykit, ką jūs matėt, ką jie darė su žydais?

Ats.: Ką aš mačiau? Nu, tai aš tik mačiau, kad stumdė, mušė. Nu, daugiau ką aš.

Kl.: Papasakokit.

Ats.: Ir brolis. Mano ir brolis kartu su jais buvo uždarytas ten.

Kl.: Su žydais?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Ten, Vidiškiuose?

Ats.: Taip, taip, Vidiškiuose. Parodyčiau ir mašiną, parodyčiau ir šita rūšį, kur uždaryti buvo.

Kl.: Gerai.

Ats.: Ir... Nu, kaip ten brolių ne, tuos išvedė, išvedė ir sušaudė.

Kažin

ar dabar rasčiau, ar nerasčiau vietą šitą, kur sušaudė tuos vargšus, išvarė. O mano kaip jie atidavė brolių, nežinau, kaip atidavė. Atidavė vokiečiams, tie išvežė į Vokietiją.

Kl.: Tai čia kurių brolių, kaip vardas?

Ats.: Mano jauniausią Julijų. Jauniausią brolių Julijų.

Kl.: Tai už ką jį buvo uždarę su žydais?

Ats.: Nu, jis tada devyniolika metų turėjo. Nu, ir kaip atėjo, šitą, nu, rusai, nu, ar ne, jis į komjaunimą įstojo. Nu, va ir kartu sėdėjo su jais. Tai tuos išvedė, sušaudė ten prie Mūšos, o kaip jo nenušovė, aš nežinau. Paliko.

Kl.: O kaip šaudė prie Mūšos, jūs matėt?

Ats.: Ne. Dieve, kas gi leido, kas leis. Oi, žmogžudžiai prakeikti. Ir dabar, šitą, kaip Lileikį gina Amerikos lietuviai, kaip jiems negėda, žmogžudį. Niekuo nekaltus žmones žudė ir dar jisai... Jį seniai reikėjo nukviesti, nudėti reikėjo seniai.

Kl.: Tai vat. Kad tokius surinkti, tai reikia surinkti pasakojimus žmonių. Va ką jūs matėt, ką kiti matė, visi turi papasakoti.

Ats.: Ką matėm, ką matėm? Klausykit, ar aš galiu matyti ką jie darė tada, tada. Jie gi, jie tiek prisidirbę, brudai šitie. Nu, ką jie, nu. Ir va, Amerikoje gyveno tokie Linkevičiai, oi, Balžekai. Ai, va jau grįžta, Linkevičių dalis grįžo, Vyčkas. Oi, jeigu, oi, oi, kad turėčiau progą, aš jums parodyčiau. Dabar va pažiūrėkit kokią, už šitų namelių, žydus... nužudytų kokius namus pasistatė.

Kl.: Jie tikrai tuos dantis imdavo?

Ats.: Nu, tai kaip. Patys gyrėsi, patys gyrėsi. Išlupo žydai kiekvienam, nu gi, Dieve.

Kl.: Jūs girdėjot, kaip sakydavo?

Ats.: Tai aš... Koks aš buvau gi dar.

Kl.: Turėjot keturiolika metų.

Ats.: Prisimenu. Ką prisimenu aš, ne, nenoriu aš meluoti. Žmogžudžio niekada neginčiau, kaip Amerikos lietuviai tie. Jie gi vyna ??? Jie tokie patys va, turbūt tokie patys. Rankas prikišę. Jų pačių rankos dega, už tai jie ir rašo ir mums laikraščiuose dar čionai, kad jie teisūs.

Kl.: Nu, tai jūs papasakokit, ką tie žudikai šnekėdavo. Ką jūs

girdėjot?

Ats.: Žinot, tiek metų, tiek metų, per daug. Per daug metų, kad aš galėčiau atgaminti dabar va. Savo makaulę atgaminti. Ką jie galėjo, ka jie galėjo šnekėti? Aš tiktai žinau, kad... Atsimenu kaip šiandien, kaip šiandien. Tas Kurapatkinas, Linkevičius, ir dabar dar gal gyvena Amerikoj, oi, sako, dantukų turiu va pilną saują.

10:45

Kl.: Parodydavo?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Išluptus tų žydų dantis?

Ats.: Taip, pilnos, taip, taip, išlupti dantys. O taip, ar jie gi leidosi, ar jie leidosi gi mums pažiūrėti. O mes, žinai, kaip tokie, ai. Nebėra jų, išblėso man daug kas iš atminties. Sakiau, nuvažiuosiu, ale čia susirgau, būčiau pašnekėjęs su sese Dalia. Turiu gi aš ten draugų ir... Turiu, dar galiu pašnekėti, dar daug ką gal prisimintume, bet negaliu.

Kl.: Tai gerai, bus proga nuvažiuosime. Jūs geriau pasijausit kada. Mes buvom pas seserį, pas Šeibokienę buvom čia.

Ats.: Aha. Pas Elena?

Kl.: Pas Šeibokienę, jo, jo.

Ats.: Jo? Nu, ir ką.

Kl.: Tai jinai pasakojo, kaip jinai gyveno pas dėdę Adomą.

Ats.: Taip.

Kl.: Va. Prisimenat dėdę Adomą?

Ats.: Kad ne, kad ne. Jis kaip išbėgo, tai irgi... Jinai pasakė, kad jisai irgi žudė?

Kl.: Pasakė.

Ats.: Taip?

Kl.: Taip.

Ats.: Taip. Va taip. Va teisingai. Tada galiu sakyti, kad sesuo gera.

Kl.: Galit, galit.

Ats.: Galiu, va maladiec.

Kl.: Ir jinai sakė, ir kaip jisai girdavosi, pasakojo. Viską pasakojo.

Ats.: Aha. Taip, taip. Va, sakau, dantis lupu va taip, kaip riešutus. Va taip, tik taip. Sakė, va dantis lupu, kaip riešutus. Tik tėvelis mano, nu jis, kad tokio molio gal įkrėstas buvo, nuo to karto nutraukė santykius visus. Atsiuntė dar toki, nu, kaip jums pasakyti, megztinį toki atsiuntė iš Australijos jisai. Tai tėtis sako, tu nešiosi, tai aš vieną kartą teisingai apsivilkau tuo megztiniu. Daugiau... Sakė, nusivilk ir kad daugiau man šito megztinio ne, apsivilk taip. Nu, ir atidaviau aš tą megztinį. Čia toks, ai, mandras tada buvo gi, su tokiu kalnieriumi dideliu, tai kur tau čia, ojoj, ojoj. Tai va.

Kl.: O tai kada jūs matėt Adomą? Jūs matėt tuo metu, kai jis šaudė žydus?

Ats.: Ne. Nu, kaip tik maždaug tuo metu jis buvo atvažiavęs su, nu, Lietuvos karininko uniforma. Čia turbūt prie žydų buvo, ir jis čia pradėjo girtis, girtis. Čia degtinės statė, o mano tėvelis, nu, kitoks buvo, aš nežinau. Broliai, tas jauniausias, o mano vyriausias tėvelis buvo, tai sako, "žinai ką, pasiimk degtinę ir neškis". "Tai kur dabar aš eisiu, kur aš ką", tai sako, "kur nori, eik, bet klausyk, neteršk namų. Tai va. Neteršk tėviškės". Va tokia šneka buvo. Ir nuo to karto, tada kai išbėgo į šitą, į Australiją jisai, va, ir atsiuntė siuntinį. Ir už siuntinį sakė, "daugiau nesiuntinėk, aš ne ubagas, man tavo nereikia", va.

14:50

Tai jis paskiau... Va, laišką gavom, o laiškas, aš nežinau dabar kur, kur laiškas, nežinau, bet ar pas seserį, ar pas brolių, ar... Nu, ne mano rankose. Kad jis paliko milijoną Australijos tų... Kas čia, doleriai ar kas ten, nežinau, Australijos pinigais, kad, reiškia, tėtės vaikai pasidalintų tuos pinigus.

Kl.: Tai čia jūs, reiškia, visi?

Ats.: Taip, taip, mes. Dabar mes penki belikę vaikai. Nu, ne, ne, dar yra gi kito brolio vaikai, trys mergaitės. Ir paskui dar sesers yra du vaikai, tai mes turim visi pasidalinti. Kažkokiam klebonui pervedė tuos pinigus, o tas klebonas... Viskas gerai išėjo, ne.

Kl.: Nu, tai dabar jūs sakykit, vat jisai kai atvažiuodavo su ta Lietuvos karininko uniforma aplankyti, ar jisai pasakojo, jisai prisipažino, kad šaudė žydus?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Kaip jisai sakė?

Ats.: Nu va, paprasčiausiai, sako, va kas čia yra. Eini, nu, aš tada

kiek aš supratau, dabar aš suprantu, kas yra pistoletas, kas viskas.
Nu,
tai jis, koks aš bebūčiau, nu, karininkas, vyresnis leitenantas. Tai sako, einu ir va tui tui ir, reiškia, kuris nugriuvo nekliudytas kulkos, aš jį pribaugiu.

Kl.: Tai jisai pribauginédavo, reiškia?

Ats.: Taip, taip. Pats gyrési, nu, pats.

16:44

Kl.: Nu, o kaip jis aiškino, kodél reikia žydus naikinti, kodél žydus reikia šaudyti? Taigi reikia paaiškinti, kodél, taigi žmonės yra, ka jisai saké? Ar jie nusikaltę kažkuo, ar... Kodél?

Ats.: Nu, mano galva... Per silpna mano galvelé tada buvo, aš to negalėjau paklausti.

Kl.: O jisai pats nesaké?

Ats.: Ne, niekada. Jis kažkokį malonumą jauté, jauté kažkokį malonumą šaudyti. Aš nežinau dėl ko, nu, nesuprantu. Nesuprantu, kaip tai galéjo, juk čia nužmogéti reikia, nužmogéti. Niekuo nekaltą žmogų nueiti... Tie su automatais nenupylé, taigi į kakta, į kakta.

Kl.: Ar jisai nepasakojo, ar ten vokiečių būdavo prie to sušaudymo?

Ats.: Ne, niekad nesaké, apie vokiečius nieko, niekada. Mes patys, sako, ne. Ir kad nors kartą būtų pasakęs, kad vokiečiai liepé ar kaip jau, ne. Ne, ko ne, tai ne. Taigi, nu, aš nežinau, gi ne toks jau mažas buvau, nu, trisdešimt ar keturiasdešimt treči, tai keturiolika metų gi, visgi balvonas, nu, tada.

Kl.: Jau pusbernis.

Ats.: Nu, negirdėjau, kad nors kada.

Kl.: Sakykit, kaip jums atrodo, ar jūs žinot, ar jisai turéjo naudos iš tu žudynių?

Ats.: Aš manau, kad taip. Aš manau, kad taip už tai, kad jeigu sako, "aš plėšiau jiems šituos auksinius dantis kaip riešutus", tai klausyk, atrodo... Nu, įsivaizduok, jeigu aš vienam žmogui išplėšiu penkis ar keturis dantis, kitam keturis ar du, nu, trečiam, o kiek tokių. Kiek, sakau, jis uždirbo. Nu, ne, jūs kaip norit galvokit, bet aš galvoju savaip. Jau jų padaryta, tiek žmogžudys jau, kad jeigu milijoną dar kokiam kunigui paliko, tai aš nežinau.

Kl.: Tai jisai tikintis buvo?

Ats.: Jeigu jisai būtų tikintis, ar jis galėtų pakelti prieš žmogų ranką
va šitaip. Nu, pagalvokit, pagalvokit, aš nežinau. Jeigu yra Dievas,
jeigu... ar kiltų gi ranka.

Kl.: Aš esu matęs žudikų, pas kuriuos ir kryžiai kabo ir kurie į
bažnyčia vaikšto. Aš esu tokių sutikęs Amerikoje.

Ats.: Nu, aš suprantu. Ponas, aš suprantu. Ne, aš ne savo noru tikrai
nevažiavau nei į Čekoslovakiją. Atsimenat, kaip buvo pučas. Į Vengriją
irgi nevažiavau, ne savo noru. Aš atsargos karininkas dabar, o tada
karininkas buvau, aš turėjau važiuoti. Lenkijoje, turėjau važiuoti, ką
aš
turėjau daryti.

Kl.: Mobilizavo ir viskas, ir važiuokit.

Ats.: Arba...

Kl.: O jam tas pats buvo, Adomui?

Ats.: Jam nebuvo taip, jam taip nebuvo. Jis savavališkai ėjo, jis ėjo,
norėjo, jam niekas iš užpakalio negrasino, niekas. Nereikia kaltinti ir
fašistų šitų, ir vokiečių, ne, jis pats. Užkardos viršininkas buvo ir
norėjo naikinti ir naikino. Tikrai, tikrai. Nu, aš kitaip nesuprantu,
nebent aš esu asilas.

21:32

Kl.: Ar neprisimenat, jisai pasakojo kaip tas šaudymas vykdavo. Ar
šaudydavo duobėse, ar ant duobės krašto, kaip tas buvo viskas?

Ats.: Va taip, sakydavo. Nu, duobę liepdavo patiems išsikasti ir,
atsieit... Taip ir pasakojo, kad, atsieit, sustatydavo ant duobės
krašto veidu į kitą pusę. Prieksi (?) prie (?) duobės, reiškia, nušaus
ir krisi iš karto į duobę. Nu, ir paskiau kuris jau nenukrito, nukrito
čia, tai, atsieit, aš eidavau, kaip eidavau.

Kl.: Tai čia jis taip pasakodavo.

Ats.: Taip, taip, pats, pats gi. Dabar nebėra, jau nebegyvas. Kad
atsiimtų šitas žmogžudys visas, jis nevertas ir gyventi buvo.

Kl.: Keliuose šaudymuose jisai dalyvavo?

Ats.: O kas jį žino, kas jį žino. Jis gi ten užkardos viršininkas buvo.
Ką jis norėjo, tą darė ir kitus dar gal priversdavo. Kas jį žino. Kai
su
mama tėvas išsiskyrė, tai tėvas pasakė, kad daugiau gana... daugiau
gana... Ir daugiau jis neatvažiavo.

Kl.: Ar tada, kai buvo atvažiavęs, jis kokiur nors žydų daiktus

rodydavo
paimtus šaudymo metu?

Ats.: Niekada, tik rodė šitų auksinių dantų, daugiau nieko. Daugiau
nieko, nieko nerodė.

Kl.: Žiedų?

Ats.: Ne, tik, nu, kaip jums pasakyti, kupiūrėlių, žiedų nerodė. Nei
grandinėlių, nei žiedų, nieko. O ką jisai ten turėjo, tai vienas Dievas
žino.

Kl.: Tai jisai norėjo jums tuos dantis pasiūlyti, kad jūs paimtumėte?

Ats.: Ne, nesiūlė. Man kraujų tokiam dar siūlys, aš per durnas dar
buvau, kas...Tikrai būčiau susigundęs gal.

Kl.: Būtumėte?

Ats.: Oi, tokį gražų daiktą duoda, ne. Nežinau.

Kl.: Sakykit, o kokios jo buvo pareigos?

Ats.: Taigi jis užkardos viršininkas buvo.

Kl.: Pasienio?

Ats.: Taip.

Kl.: Tai jisai buvo pasienio policijos viršininkas kada?

Ats.: Visą laiką, visą laiką.

Kl.: Prie sovietų?

Ats.: Ne, iš kur. Kaip sovietai atėjo, tai jis movė ten...

Kl.: Ne, ne. Keturiasdešimtais tai atėjo sovietai, dar prieš vokiečius.
Tai keturiasdešimtais atėjo sovietai, pabuvo metus, o paskui vokiečiai
atėjo ir užėmė Lietuvą, taip?

Ats.: Tai aš nežinau, kur. Va, jis turbūt... Va čia tai viena problema,
kurios aš tikrai negaliu paaiškinti ir tikrai nežinau.

Kl.: Nekliudykit mikofono, pone.

Ats.: Aha. O čia yra, oi, atsiprašau.

Kl.: Jo.

Ats.: Atsiprašau.

Kl.: Prie jos negalima prisiliesti už tai, kad kamera.

Ats.: Atsiprašau, atsiprašau.

Kl.: Nieko, nieko.

Ats.: Aš nežinojau, nu.

Kl.: Gerai. Tai mes dabar kalbėjom, reiškia, kaip buvo. Reiškia, buvo ta Smetonos Lietuva, taip?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Paskui, reiškia, paskui užėjo sovietai, pabuvo metus, paskui atėjo vokiečiai.

Ats.: Jis, kaip užėjo sovietai, tai jis paprasčiausiai prisiglaudė. Sovietai gi nelietė, kada, tuo kartu, jie nieko nelietė, nu. Tai jis prisiglaudė savo žmonos namuose. Nu, žmona turėjo ten kiek, dvidešimt hektarų žemės, ar ne. Nu, maždaug, ar penkiolika, ar aštuoniolika, ar dvidešimt arų, aš neatsimenu. Nu, tai jis tada prisiglaudė ten, o kaip tik vokiečiai užėjo, jis vėl tenai, ir vėl tenai. Nu, ir ten...

25:55

Kl.: Tai jisai pasienio policijoje buvo prieš sovietus, dar prie Smetonos?

Ats.: Taip, taip. O prie sovietų, kiek gi čia jie buvo tada...

Kl.: Tai jis prabuvo tą laiką, reiškia, pas savo žmoną?

Ats.: Nu, pas žmoną, o paskiau, kai vokiečiai atėjo, jis tada...

Kl.: Jau po to. Tai kokios jo pareigos buvo prie vokiečių, kas jisai buvo?

Ats.: Irgi nuėjo ten, nu, kad karininkas gi ar, neatsimenu, ar... Smetonos laikais ar tik ne vyresnis leitenantas, ar kapitonas, žinot. Nieko, jis susirado gi, tada aš... Mes jau su juo nebepalaikėm jokių santykių, tėvelis ne ir ne tenai. Kad mes tada mažai žinom apie tai, tiktai tada buvo, kaip jau jisai išbėgo į... Vokiečiai bėgo ir jis išbėgo.

Kl.: Kur jis atsidūrė?

Ats.: Australijoje, va. Tada kaip išbėgo, tai tada tikta, va, kaip išbėgo, tada pasibaigė. O dar gal po dviejų metų ar kiek praėjo, siuntinius atsiuntinėti ir "hau du ju du".

Kl.: Nu, o ta jo žmona kaip?

Ats.: Nežinom. Sena žmona, senesnė už jį gal aštuoniolika metų, tikriausiai mirus.

Kl.: Tai jau turėjo jo žemė pasilikti, ten gi žemė jo buvo?

Ats.: Taigi žemė ant žmonos visą laiką buvo. Žmonos žemė buvo ir žmonos ir buvo žemė. Ir kaip, reiškia, kad jis išbėgo, tai buvo, nu, jau prieš vokiečius. Jo žmona norėjo, kad ar mes kuris iš vaikų, tai aš dar nieko negalėjau, o vyresnis brolis, nu, jaunesnis brolis Julius arba Juozas galėjo gi važiuoti ir likti tenai. Jinai norėjo, kad važiuotume tenai arba kažkas, arba tėtė važiuotų su visa šeima tenai.

28:21

Kl.: Kad perimtų tą ūkį, reiškia.

Ats.: Taip, taip. Nu, bet tėvelis sakė, nereikia, nereikia man.

Kl.: Taigi toks ūkis buvo?

Ats.: Nu, ne, sakė, nereikia, kruvinų ūkių man nereikia, kruvių tų ūkių nepriėmė. Nu, toks jau buvo. Geras, geras buvo, tėvelis geras buvo. Kad aš toks būčiau, ot, norėčiau. Gera būtų, ot, charakterį turėti tokė. Nu, aš va, nu, susitinku savo brolius, nu, man ir netinka. Gal ir netinka, bet aš, nu, pasileidu. Pasileidu ir... ne taip išeina man.

29:24

Kl.: Gerai tada. Stop.

—